

PLEISTOCENNÍ FLUVIÁLNÍ SEDIMENTY NA ÚZEMÍ MAPY VYSOKÉ MÝTO**PLEISTOCENE FLUVIAL SEDIMENTS ON THE VYSOKÉ MÝTO MAP SHEET**

(14-31 Vysoké Mýto)

Oldřich Holásek*E Bohemia, Quaternary, Stratigraphy*

Fluviální terasy nebyly v tomto území dosud detailněji prozkoumány. Jejich posouzením a geologickým vývojem se zčásti zabývali na základě dílčích prací s různou stratigrafickou interpretací Balatka a Sládek (1962, 1965). Geomorfologický vývoj těchto sedimentů je zde komplikovaný, protože náleží k terasovým systémům několika vodních toků (Tichá Orlice, Loučná, Novohradka), případně jsou pozůstatkem dnes již neexistujícího vodního toku, jehož průběh nelze spolehlivě rekonstruovat. Proto vycházíme pouze ze základního stratigrafického členění pleistocénu.

Nejstarší písčité štěrky a šterkovité písky jsou patrně pliocenního stáří. Zachovaly se především v okolí Turova a Olešné s. od Brandýsa nad Orlicí. Hnědý až rezavě hnědý, téměř horizontálně uložený, silně jílovitý, nevytřídněný sediment je pravděpodobně fluviolimnický a dosahuje mocnosti 4,3–11 m. Povrch akumulace leží asi 108–112 m a báze 90–93 m nad nivou Tiché Orlice. Podle petrografického složení a spádových poměrů jde o náplavy starého toku (s průtočným jezerem?) Tiché Orlice (Mališ 1975).

Fluviální písčité štěrky a šterkovité písky spodního pleistocénu se zachovaly pravděpodobně ve dvou výškových úrovních. Vyšší pozici s povrchem v nadmořské výšce 348–354 m a bází 341–350 m zaujímají reliktu u Dobrkova, Horek a na k. „Čertův dub“ u Chocně. Nižší polohu zaujímají reliktu s povrchem 322–330 m a bází 320–326 m n. m. mezi Mentourem a Vinary, v. Ostřetín a u Tisové. Sedimenty jsou většinou silně jílovité a mají hnědou až rezavě hnědou barvu. V málo ováleném štěrku dominují křídové horniny nad různě zbarveným křemenem a šedočernými silicity. Ojedinelé se vyskytuje čedič. Mocnost kolísá mezi 0,5–4 m, lokálně se zachovalo jen šterkové reziduum.

Nejvýše položené fluviální písčité štěrky a šterkovité písky středního pleistocénu jsou jílovité a pokrývají zejména plochy hřbet mezi Chocní, Horním Jelením a Ostřetínem. Jejich povrch leží ca 48–56 m a báze většinou 37–44 m nad nivou Tiché Orlice. Mezi Horním Jelením, Jaroslaví a Dobříkovem se vyskytuje poněkud nižší úroveň s povrchem asi 35–51 m a bází 28–38 m nad nivou řeky. Vzájemný vztah těchto akumulací není zcela jasný, a proto nejsou v mapě navzájem odlišeny. Balatka a Sládek (1962) je považují za dva samostatné stratigrafické stupně. Maximální mocnost terasy u Újezda u Chocně je 15–22 m (přehloubené koryto?). Šterk o velikosti do 20 cm tvoří ve vyšší úrovni hlavně křídové pískovce, méně ruly, křemen, ojedinelé jílovce, vyvřeliny, kvarcitu, silicity, tmavě šedé siltovce a amfibolity. V nižší poloze místy dominuje křemen a rula nad křídovými horninami (Mališ 1975, Hodný 1983).

Nižší terasu středně pleistocenního stáří představují nespojitě pokryvy fluviálních písčitých štěrků a šterkovitých písků podél toku Loučné od Zámrsku k Turovu a především po obou březích Tiché Orlice s. až sz. od Chocně. Povrch terasových reliktů v údolí Loučné leží zhruba 15–22 m, báze 14–20 m nad nivou a mocnost kolísá v rozmezí 0,5–2,5 m, lokálně 4–7 m. Sedimenty jsou silně jílovité, téměř horizontálně uložené a místy překryté colickými uloženinami. Málo zaoblený šterk tvoří téměř výhradně ploché valouny křídových písčitých jílovců, lokálně křemen, ojedinelé zvětralé ruly a granitoidy. Místy se zachovalo pouze šterkové reziduum.

Obdobná terasa v údolí Tiché Orlice mezi Chloumkem a Prochody má povrch asi 30 m, bázi 20–22 m nad nivou řeky a mocnost zřejmě kolísá mezi 2–10 m. Málo zaoblené valouny tvoří křemen, méně metamorfované horniny (zejména ruly).

Další nižší středně pleistocenní terasu s povrchem ca 12–14 m, bází 10–13 m nad nivou Loučné, mocnou 0,5–2 m, představují některé reliktu u Opočna a Uherska. Místy je velmi výrazně porušena mrazovými jevy (Uhersko). Šterkovité písky a písčité štěrky téže úrovně, mocné 0,5–3,5 m, leží pod pokryvem spraší a sprašových hlín ve Vysokém Mýtě a jeho v. okolí (Tomský - Mareš 1955, Svobodová 1958). Obdobnou výškovou pozici zaujímá také až 6,6 m mocná terasa Novohradky mezi obcemi Luže a Chroustovice (Lucck 1961) a v údolí Tiché Orlice mezi Postolovem a Plechůvkami.

Ke střednímu pleistocénu rovněž náleží kolem 15 m mocná akumulace písků a šterkovitých písků s povrchem 16–18 m a bází 0–3 m nad nivou Tiché Orlice, která je zachována a současně též těžena mezi Chocní, Běstovicemi a Bošínem. Ve štěrku převládají pískovce, méně ruly a křemen, místy jílovce a granitoidy, ojedinelé kvarcitu (Kaňka 1977).

Nejmladší (crozní?) úroveň skupiny středně pleistocenních teras představují v údolí Loučné reliktu v Janovičkách a Malejově, v údolí Tiché Orlice mezi Bošínem a Plechovicemi. Jejich povrch leží 2–6 m nad nivou Loučné a báze

zhruba v úrovni povrchu nivy. Obdobná terasa Tiché Orlice u Pichovic vystupuje 2–4 m nad nivu, ale její báze není ověřena. Sediment charakterizuje v údolí Loučné u Sedlšíšky 4–5 m mocný jílovitopísčité štěrk tvořený téměř výhradně plochými valouny křídových hornin, ojediněle křemene.

Fluviální štěrkovité písky a písčité štěrky svrchního pleistocénu představují nejmladší terasu Loučné a Tiché Orlice, zakrytou většinou holocenními náplavy. Zcela lokálně vystupuje asi 1–2 m nad nivu Tiché Orlice (Choceň), zatímco její báze spočívá 8–10 m pod jejím povrchem a mocnost dosahuje 10–12 m. Sediment je svrchu silně zahliněný a směrem k bázi přechází do hrubých uloženin.

Literatura

- Balatka, B. - Sládek, J. (1962): Řeční terasy v Českých zemích. – Ústí. úst. geol. Praha.
 Balatka, B. - Sládek, J. (1965): Pleistocenní vývoj údolí Jizery a Orlice. – Ústí. úst. geol. Praha.
 Hodný, V. (1983): Závěrečná zpráva o předběžném průzkumu štěrkopísků Újezd u Choceň II. – MS Geofond. Praha.
 Kala, J. (1977): Geologický posudek a výpočet zásob Běstovice; surovina: štěrkopísek. – MS Geofond. Praha.
 Lucek, J. (1961): Vodní dílo na Novohradce u Luže. Inženýrsko-geologický průzkum. – MS Geofond. Praha.
 Malíš, E. (1975): Závěrečná zpráva z vyhledávacího průzkumu Ústí nad Orlicí – štěrkopísky. – MS Geofond. Praha.
 Svobodová, H. (1958): Průzkum cihlářských hlín v ČSR – 1958, Vysoké Mýto. – MS Geofond. Praha.
 Tomský, J. - Mareš, M. (1955): Geologický průzkum pro směrný územní plán Vysoké Mýto. – MS Geofond. Praha.

Český geologický ústav, Klárov 3/131, 118 21 Praha 1

SPODNOKŘÍDOVÍ AMONITI OBALOVÝCH FORMACÍ ŠTRAMBERSKÝCH VÁPENCOVÝCH TĚLES

EARLY CRETACEOUS AMMONITES FROM THE ENVELOPE FORMATIONS OF THE ŠTRAMBERK LIMESTONE BODIES

(25-21 Nový Jičín)

Václav Houša¹ - Zdeněk Vašíček²

Ammonites, Early Cretaceous, Boreal elements

V letech 1994 a 1995 jsme se v rámci grantu uděleného grantovou agenturou České republiky pod č. GA ČR 205/94/1129 (a pod slovním označením, které odpovídá názvu našeho příspěvku) zabývali systematickým studiem kolekce více než 300 exemplářů amonitů nasbíraných ve spodnokřídových uloženinách v oblasti Štramberka v průběhu let 1956–1995, zčásti i v dřívějších letech.

Kolekce pochází ze dvou základních kategorií sedimentů: a) z různě zbarvených převážně slinitých vápenců, b) z tmavě zbarvených břidličnatých pelitů. Vápenité exempláře tvoří převážně fragmentárně zachovaná kamenná a skulpturní jádra, obvykle středních růstových stadií. Často nesou stopy opracování a redepozice. Amoniti z pelitů bývají zachováni jako juvenilní pyritová jádra s alespoň částečně zachovanými suturami nebo jako silně deformovaná skulpturní jádra adultních schránek. Z převážné části je studovaný materiál zachován nedokonale (což mnohdy komplikuje jednoznačnou determinaci) a nenachází se na v místě primární depozice.

Z hlediska základní systematiky 23,4 % z celkového množství určeného materiálu patří podřádu Phylloceratina, 25 % k podřádu Lytoceratina, 49 % k podřádu Ammonitina a pouhých 2,6 % k podřádu Ancyloceratina. Z podřádu Ammonitina 47 % představují zástupci rodu *Haploceras* a 20,3 % rodu *Kilianella*, zbytek náleží k dalším 16 rodům. Pro přesnou stratigrafii jsou v podstatě významná jen Ammonitina, která zahrnují stratigraficky významné druhy, zčásti zónového významu.

Zastoupení amonitů (celkem bylo určeno 42 druhů) podle údajů v literatuře odpovídají celkovému stratigrafickému rozpětí spodní valangin až spodní hauteriv. Ve vápenitém souboru kolekce k nejstarším prvkům patří druhy *Fauriella* cf. *boissieri* (Pictet) a *Protancyloceras* cf. *punicum* Arnould-Saget, jejichž výskyt začíná už v berriasiu, ale zasahují až do spodního valanginu do amonitové zóny Pertransiens. Ostatní druhy jako *Kilianella* ex gr. *roubadiana* (d'Orbigny), *Thurmanniceras thurmanni* (Pictet & Campiche), *Platylenticeras* sp., *Haploceras salinarium* (Uhlig), *Neocomites neocomiensis* (d'Orbigny) aj. odpovídají amonitovým zónám Pertransiensis, Campylotoxus a Verrucosum. Zóny Pertransiensis a Campylotoxus jsou v pelitické části kolekce doloženy stejnými amonity jako ve vápenitých uloženinách (navíc jsou zde významné *Platylenticeras* ex gr. *marcouianum* (d'Orbigny) a *Pl. cardio-*